

BİLGİ'NİN DEĞİŞEN ANLAMI VE KAVRAM TARTIŞMALARI

Güney NAİR

Cumhuriyet Üniversitesi,Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Özet

Çağdaş toplumlarda bilginin yapısı büyük çapta değişmiştir.

Bir dizi önemli dönüşümlerce belirlenen bu değişim süreci, Sanayi Toplumu'ndan bilişim teknolojilerinin hakim güç olduğu Bilgi Toplumu'na geçiş dönemini işaret etmektedir.

Bütün bu değişiklikler, kuramcılar toplumlarda neler olup bittiğini ve bilgi alanındaki sorunları açıklamak için yeni kavramlar üretmeye zorlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi, Toplum, Toplumsal Değişme, Kavram

Abstract

The Changing Meaning Of Information And Discussion On Concepts

In contemprrory societies, the structure of information has been rapidly changed.

This changing process dominated by a set of important transformation points to a transition period from Endustrial to Informative Society in where informative technology is the dominant power. All these changes have forced the theoreticians to create new concepts. to explain what is going on in societies, and the problems in the area of information.

Keywords: information, society, social change, concept

Bilim, son yıllarda özellikle batı toplumlarında, bilginin evreninde köklü değişimlerin yaşandığını varsaymaktadır. Bu değişimi, toplumsal yapılarda adlandırma çabaları Sanayi Toplumu'ndan Bilgi Toplumu'na geçiş biçiminde yoğunlaşmaktadır. Bu geçişi sosyolojik anlamda belli tarihlerin içerisine sığdırmak zordur. Lukacs'ın belirttiği gibi uygarlıkların, milletlerin yada tek bir insanın yaşamındaki gerçek dönüm noktaları ondalık takvimle uyumlu değildir.Tarih de tek parçalı değildir ve dönüm noktaları mutlak sayılmaz. Bu nedenle Lukacs, 20 yüzyılı Sovyetlerin Milliyetçilik heyecanına kapıldığı 1914 yılında başlatıp, Komünizmin çözüldüğü ve Almanya'nın birleştiği 1989 yılında bitirir. Değişim kesintisiz bir süreç olarak hızla sürmektedir. (Lukacs, 1993:8) Kurtkan'a göre 20. yüzyıl gibi bir dönemde durgun bir toplumdaki söz etmek olanaksızdır. Toplumlar değişme halindedir. (Kurtkan,1982:293)

Değişimden söz ettiğimize ve değişimi sosyolojik boyutta irdelediğimize göre bu kavramlardan ne anladığımızı ortaya koymalıyız. Değişme, bir bütünün öğelerinde, öğeler arasında ki ilişkilerin yapısında daha önceki durumlara göre farklılık gözlenmesidir. (Güvenç,1976:197) Toplumsal değişme ise iki temel ilişki ve çelişki de kaynağını bulur. Kongar'a göre "Birinci temel çelişki insan-doğa

çelişkisidir. Bunun sonunda ortaya insan-insan çelişkisi çıkar.” (Kongar, 1981:21) O'nun bakışıyla insan doğa çelişkisinin sonucu teknolojidir. “Toplumsal değişme, düzenli insan ilişkileri dediğimiz, toplumsal yapının değişmesidir.. Diğer bir deyişle toplumsal değişme, toplumsal ilişkilerde, ilişkilerin kalıplaşmış biçimi olan kurumlarda ve toplumsal yapıdaki başkalaşma veya farklılaşmadır.” (Kocacık, 2000:134) En genel anlamda “zorunlu bir süreç, toplumsal sistemin devam edebilmesi açısından bir mekanizma” (Özkalp,1990:283) olarak ele alabileceğimiz toplumsal değişme kavramı bilimsel ve nesnel özelliği nedeniyle objektif bir kavramdır. “Devamlılık gösteren bir süreçtir.” (Kocacık,2000:139)

Hızlı değişim süreci ve bu sürecin ürettikleri insan yaşamının tüm boyutlarında farklılaşmalar yaratmış ve bu farklılaşmaları tanımlamak bilimsel anlamda yeni kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Geçiş sürecinde yaşanan kavramlaştırma çabaları, bilimin her evresinde olduğu gibi günümüzde de kavram kargaşasını beraberinde getirmiştir. Geride bıraktığımız yüzyılı özellikle batılı toplumlar “Sanayi Toplumu” tanımlaması içinde geçirdiler. Egemen gücün ekonomi olduğu ve fabrika yapılarında şekillendiği bu yüzyılın son dönemi, “bilgi” nin, bilgi’ ye uygulanır hale gelmesi ve bilginin bir sermaye aracı olmasıyla nitelik değiştirmeye başladı. Bu niteliksel değişim, teknolojik bilginin artan önemi, bilgisayar kullanımının başta eğitim olmak üzere tüm toplumsal alanlara yayılması dönüşümün tanımlanmasını zorunlu hale getirmiştir. “Yeni toplum için önerilen adların bolluğu, aynı şekilde, hem bir çeşitliliği hem bir çakışmayı göstermektedir. Çeşitlilik, değişikliğin gözlemlendiği temellerin yanı sıra bu değişikliği sağlayan başlıca güçlerin seçiminde gözlenmekte, çakışmaysa, sanayi toplumlarının evrimlerinin yeni bir aşamasına girmekte oldukları düşüncesinde kendini göstermektedir.” (Kumar,1978:193) Giddens’e göre bu geçiş dönemini adlandırmak için göz kamaştırıcı çeşitlikte terimler ileri sürülmüştür. Bunlardan birkaçı (“Bilgi Toplumu” yada “Tüketim Toplumu” gibi) kesinlikle yeni bir toplumsal sistemin çıkışına işaret ederken, çoğunluğu ise (“post-modernlik”, “Postmodernizm”, “Sanayi Sonrası Toplumu”, “Kapitalizm-sonrası” ve diğerleri) daha çok önceki dönemin kapanmak üzere olduğu fikrini öne çıkarır. (Giddens, 1994:10)

20. Yüzyılın kronolojisine yapı taşı olan insanlık, Fransız Devrimi (1789) ve İngiliz Sanayi Devrimi'nin sonuçlarını yorumlamaya başladığında kendisini “modern” kavramının içinde bulmuştu. “Yaygın kullanımıyla modernleşme kavramı, sanayileşme, bilimde ve teknolojide ilerleme, keşifler ve yenilikler, modern-ulus devlet, kapitalist dünya pazarı, kentleşme ve diğer toplumsal gelişmenin değişik aşamalarını nitelemek için kullanılmaktadır.” (Sarup, 1995:157) Modernliğe geçiş dört devrimsel süreç ile açıklanabilir. “Newton’un başlattığı bilimsel devrim ile doğrudan Tanrı ve melekleri tarafından yönetilen bir doğadan, kendi kendini düzenleyen bir doğaya geçilmiştir. Başka bir ifadeyle Tanrısal istemleri yansıtan ve Tanrının ihtişamını anlatan bir bilgiden, doğanın yasalarının determinizmini dile getiren bir gök mekaniğine geçilmiştir. Siyasal devrim ile de otoritenin doğası ve kaynağı konusundaki anlayış radikal bir değişim geçirmiştir.

Artık iktidarın kaynağı Tanrı'dan değil, halktan gelmektedir. Bunları tamamlayacak biçimde kültürel devrim ile toplum yaşamının temelini rasyonel ilkelerin yerleştirilmesi, dinin hayatın küçük bir alanına hapsedilmesi sağlanmıştır. Son olarak endüstriyel devrim ile de, insan-doğa arasında aracı durumunda bulunan teknik yapının gittikçe daha büyük bir özerklik kazanması söz konusu olmuştur. (Jeanniere, 1993:17-20)

Yaşanan hızlı değişim, öncelikle modern'in sorgulamasını gündeme getirmiştir. En genel anlamda tanımlamak gerekirse modern yeninin ya da yakın zamanın eş anlamlısı haline gelir. İster olumlu, ister olumsuz değerlendirilsinler, gündelik yaşamda ve kültürde modaya uygun tutumlara 'modern' denir. (Jeanniere,1993:15) Giddens` göre toplumsal bilimlerde şimdiye kadar belirli ve oldukça özgül nedenlerden dolayı yetersiz şekilde anlaşılmış olan modernliğin kendi doğasına tekrar bakmalıyız. Bir post-modernlik dönemine girmek yerine, modernliğin sonuçlarının eskisinden daha radikalleştiği ve evrenselleştiği bir başka döneme doğru gidiyoruz. (Giddens, 1994:11)

Post-modern kavramının popüler hale gelmesinde önemli pay sahibi Lyotard "bizim çalışma hipotezimiz, toplumlar postendüstriyel, kültürler de postmodern olarak bilinen çağa girdikçe bilginin konumunun değiştiğidir" (Lyotard, 1990:10) demektedir. Alain Touraine, Daniel Bell, M. Köhler, Michael Menamou ve Charles Caramello` da Lyotard ile benzer düşünceleri taşımaktadırlar. Murphy ise bu noktada toplumun yeniden kavramlaştırılması gerektiğini belirterek postmodernizm'in epistemolojiyi, metodolojiyi ve toplumsal ontolojiyi içine aldığı vurgular. (Murphy, 1995:7)

Modern'in yerine postmodern' i koyarak değişimi açıklama çabasında olan Heller ve Feher ise "şimdilerde "post-yapısalcılık" tan, "post-sanayi" ve "post-devrim" toplumlarından, hatta post-tarihten (post-histoire) söz edilmektedir. Görülüyor ki şimdiki postmodern olarak yaşayanların temel kaygısı, şimdiki yaşamın yanı sıra, hem zamansal hem de mekansal olarak sonra olmayı yaşamalarıdır" diyerek, değişimin kaygılarına dikkat çekmeyi istemektedirler. (Heller, 1993:7)

Büyük değişim ile gerçekleşen "Bu yeni toplumu, Amitai Etzioni "modern-sonrası çağ", George Lichtheim "burjuva-sonrası toplum", Herman Kahn "ekonomi-sonrası toplum", Murray Bookichn "kıtlık-sonrası toplum", Kenneth Boulding "uygarlık-sonrası toplum" ve Daniel Bell`de yalnızca "Sanayi-sonrası Toplum" olarak nitelemektedir. (Kumar,a.g.e,s:194) Alvin Toffler`de "Dalga" kuramıyla tartışmaların içinde yerini almıştır. İnsanlık tarihinde iki büyük dalga gözlendiğini, bunlardan ilkinin sanayi-öncesi tarım ve avcı toplumlarıyla eş anlamlı olduğunu belirten Toffler, ikinci dalgayı dar sanayi anlayışının aşıldığı toplumsal pratik ve düşünce biçimleriyle açıklar. Ona göre Üçüncü dalganın eşliğinde bulunmaktayız. "Toffler`in Üçüncü Dalga toplumlarının uluslararası şirketlere dayalı olacağı, aynı zamanda da yaygın biçimde ademi merkezi sosyo-ekonomik

kurumların olacağı inancı, kapitalist uygulamaların süreceğini göstermektedir.” (Frankel,1991:44).

Francis Fukuyama'nın “Liberal demokrasi” yi tarihin sonu olarak gören yaklaşımı ilk zamanlar çok tartışılmakla birlikte, destek bulmamıştır.

Bütün bu ele alışlar arasında “Kapitalist Ötesi Toplum”un yazarı Peter Drucker'in yaklaşımları günümüz değerlendirmeleri içerisinde üzerinde titizlikle durulanlardır. Fukuyama'yı “tarihin sonuna geldik diye kendilerini kandıran insanlar, kötü sürprizlerle karşılaşmak zorunda kalacaklardır” (Fukuyama, 1994:29) diyerek eleştiren Drucker, bilginin dinamiğindeki değişimleri açıklarken “günümüzde bilgi, anlamlı tek kaynaktır. Geleneksel üretim faktörleri yani toprak (doğal kaynaklar), emek, ve sermaye ortadan kalkmış değildir. Ama onlar artık ikinci plana düşmüştür. Elde edilebilir şeylerdir onlar. Hem de kolaylıkla yeter ki bilgi olsun” (Drucker, 1994:66) demektedir. Frankel, bu konuya kaygılı yaklaşanlardandır. Ona göre Bir sanayi-sonrası topluma doğru ilerleyip ilerlemediğimiz oldukça tartışmalı bir konudur. İktisadi güdünün egemenliğiyle birlikte, kıtlık, kârın maksimizasyonu ve burjuvazi halen topluma yön vermeyi sürdürmektedir. (Frankel, 1991:15)

Yine Naisbitt ve Aburdene göre içinde bulunduğumuz yılların en büyük yönelimleri “1990'lı yıllarda evrensel ekonomik patlama, Sanatta yeniden doğuş, Serbest Piyasa Sosyalizminin doğuşu, Evrensel yaşam tarzları ve kültürel milliyetçilik, Refah Devletinin Özelleştirilmesi, Pasifik Kuşağının yükselişi, Kadın liderlerin on yılı, Biyoloji Çağı, Üçüncü bin yıldaki dinsel yeniden doğuş, Bireyin zaferi” dir. Bu yeni yönelimlerin temelinde onlara göre bilişim teknolojisi yatmaktadır. (Naisbitt, 1990:13)

Günümüzde sıklıkla tartışılan kavramlardan biri de kuşkusuz değişmeye paralel olarak küreselleşme olmuştur. Robertson'a göre Küreselleşme, hem dünyanın küçülerek yoğunlaşmasına (compression), hem de bir bütün olarak dünya bilincindeki yoğunlaşmaya gönderme yapan bir terimdir. (Robertson, 1992:8)

Fakat üzerinde sıklıkla durulan bu kavramın farklı bakış açılarıyla şekillendiğine tipik bir örnek Friedman'da görülür. İki farklı yaklaşımdan söz eder. “Birincisi daha yakın dönemlerde edebiyat araştırmaları alanında farklı ilgileri birleştiren bir yaklaşım: Birmingham çevresinden esinlenerek gelişen Kültürel Sosyoloji. Kültürel sosyolojinin küreselleşme üzerinde odaklanması, insan toplulukları, imge ve metalar arasında giderek yoğunlaşan dünya çağındaki bağlantı, alış veriş ve hareketlerin farkına varışa dayanıyor”. (Friedman,1996:81) İkincisi ise Friedman'ın Küresel sistemler dediği ikinci yaklaşımıdır. “Bu yaklaşım daha önceleri bir tür küresel tarihsel siyasal-iktisat olarak gelişmişti. Sonraları kültür ve kimlik sorunlarını küresel sistem terimleriyle ele almaya başladı.” (Friedman1996:82) Daha anlaşılır boyutuyla günümüzde küreselleşme, ekonomik anlamda Ulus-Devlet sınırları ötesi ticari ilişkileri, çok uluslu şirketleri, yatırımları,

siyasal ve ekonomik örgütlenmeleri, iletişim ortaklıklarını, nüfus hareketlerini vb. içerir duruma gelmiştir. Ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel, askeri vb. tüm alanlarda sınırötesi birliktelikler bu kavramın çatısı altında irdelenmeye başlanmıştır ve bu boyutuyla ulus-devletlerin kapalı bir toplum olmaya olanakları yoktur.

Cemaatlerden Ulus-Devlet sürecine ulaşan dünyanın yükselttiği bir başka kavram Mega-Devlet olmuştur. Özellikle batılı toplumbilimciler bu kavramı irdelerken, kendilerine en güçlü dayanak olarak Irak'ın Kuveyt'i işgali ile başlayan ve ardından Birleşik Devletlerin yönlendirmesiyle yürütülen Körfez Harekati'nı göstermektedirler. Drucker'e göre eğer Berlin Duvarı'nın 1989'da yıkılması Marksizm'in ve Komünizm'in yıkılışını simgeliyorsa, 1991 Şubat'ın da Irak'ın Kuveyt'i işgaline karşı ulusal sınırları aşan bir koalisyonun harekete geçmesi de, egemen ulusal devletin siyaset sahnesinde başrol oyuncusu (hatta çoğu zaman tek oyuncu) olduğu 400 yıllık bir tarih diliminin sonunu simgelemektedir. (Drucker, 1994:19)

Aslında tartışılan ulus-devletin yetersizliği değil, dünyadaki ekonomik kaynakların yetersizliği, ticari kaygılar, demografik faktörler vb. etkilidir. Tüm bu nedenler, Körfez Savaşı ile başlayan ardından Yugoslavya'nın dağılması sonrası çıkan iç savaşın barışçıl yollarla çözümlenmesi ve dünyanın çeşitli yerlerindeki sorunların çok uluslu girişimlerle çözümlenmeye çalışılması yeni bir ulus-devlet üstü girişimciliği karşımıza çıkarmıştır. "Mega-Devlet" türü kavramlaştırmalarla anlamını bulan ve Ulus-Devlet' in sınırlarını aşan bu yaklaşımların özellikle ekonomik anlamda belirgin olduğu gözlemlenmektedir. Yakın zamanda Hazar Havzası petrollerinin çıkarılıp, dünyaya taşınması projelerindeki çok ulusluluk, uluslar arası büyük sermayelerin ikibinli yılların başında hızla artan birliktelikleri bu anlamda yeni oluşumları tanımlamaktadır.

Yeni Dünya Düzeni olarak irdelenen bu gelişmenin 21. yüzyılın şekillenmesinde, toplumlar arası maddi ve manevi kültür öğelerinin transferinde etkin sonuçlar doğuracağı tartışmasızdır.

Toplumları, ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel vb. tüm alanlarda etkileyen ve köklü yapısal değişikliklere neden olan büyük değişimin altında yatan en önemli faktör, artık teknoloji olmaktadır. Maillat'e göre ekonomik gelişmelerin yaşaması teknolojik devrimlere bağlıdır. Teknik gelişme aşamalı bir nitelik gösterir. Süreklilik taşır ve genel bir olgudur. Tarihsel süreç içerisinde teknik ilerlemenin hız kazandığı ve durgun olduğu dönemler olmuştur. Bununla birlikte teknolojideki evrim sürecinin hiç bir anında tam bir kesintiye veya duraklamaya rastlanmamaktadır. "Teknoloji insan-doğa ilişkisi sonucu ortaya çıkar ve toplumsal yapının önemli belirleyicilerindendir. Teknoloji insanın doğayı denetlemesini olanaklı kılması yanında insan ilişkilerini de etkiler. Teknoloji değişimin itici gücüdür. Teknoloji zaman tasarrufu sağlama, kentleşme, tabakalaşma, uzmanlaşma gibi değişmelerin temelinde yatan önemli bir etmendir." (Kocacık, 2000:137)

Aslında değişimin en yalın ortaya konduğu kavramlardan birisi “Bilgi Toplumu” kavramlaştırmasıdır. 21. Yüzyılın Bilgi Çağı olacağına dönük tüm kuramlar haklılık payı taşır. Bunun nedeni 20. Yüzyılın son çeyreğinden sonra iyice belirginleşen “bilginin bilgiye uygulanması” gerçeğidir. Bu tablo özellikle teknolojik anlamda karşımıza çıkmaktadır. “Günümüzde toplumsal değişmeyi zorlayan esas güç teknolojik değişmelerdir. Nüfus artışı, yönetim biçimlerindeki değişimler ve teknolojik buluşlar değişmeyi zorunlu hale getirmiştir.” (Sağ, 1991:6) “Nasıl ki, sanayi toplumuna geçişin “motoru” olma işlevini buharlı makineler üstlenmiş ise; bilgi toplumuna geçişi de bilişim teknolojisinin temelindeki bilgisayarlar gerçekleştirmiştir.” (Erkan, 1994:73) “Bilgi Toplumu, bilgi üretimi ve iletiminin yaygınlaştığı, bilginin temel sermaye, ana güç olduğu ve bilgi işi ile uğraşanların çoğunlukta olduğu, öğrenmenin hayatın bir parçası haline geldiği bir toplumsal yaşam biçimi olarak tanımlanabilir.” (Fındıkcı, 1996:26)

Bilgi toplumunun genel özelliklerinin neler olacağına dönük değerlendirmeler de artık belirginleşmeye başlamıştır. Fındıkcı'nın 16 maddede verdiği genel özellikleri özetlemek gerekirse, 1960'lı yıllardan itibaren gerçekleşen Bilgi Devriminin sonuçları yaşanmaya başlanmıştır. Bu süreçte bilgi en önemli kaynaktır. Toplumsal yaşamın en önemli özellikleri, hızlı bilgi artışı, hızlı değişim ve hızlı gelişmedir. Bilgi toplumunda toplumsal değerlerin ve dini inançların azalmanın aksine artacağı belirlenebilir. Bu süreçte yeni iş alanlarının başında bilgi üretimi, depolanması ve bilgi pazarlaması gelmektedir. İş dünyasında bilgi çalışanlarının giderek artışı söz konusudur ve bilgideki artış seçiciliği gündeme getirmektedir. Yüksek teknoloji hem yaşanan yerküre hem de dünya dışında olup bitenlere ilgiyi arttıracaktır. Siyaset büyük ölçüde bilgiye dayalı olacaktır. Eğitim ve öğretimde süreklilik yerleşerek, öğrenmeyi öğrenmek ve bireysel öğrenme eğitim sürecinin temeli olacaktır. Bireysel ve toplumsal iş yaşamında geleneksellik, ilkelere dönme yerine, sürekli yeniden yapılanma, düzenleme ve dinamizm egemen olacaktır. İnsana yatırım artacak, insan unsuru önem kazanacak, bilgi üreten yeni sistemlere yönelecek ve çok fonksiyonlu, gelişmiş bilgisayarlar her türlü olanaklarıyla insanlararası iletişimi, bilgi üretimini kolaylaştıracaktır.

Bilişim teknolojisi günümüzde toplum yaşamının hemen hemen tüm katmanlarında varlığını hissettirir hale gelmiştir. “Kökünü bilgisayara uzanan bu süreç, bir politik devrimden çok bir teknolojik akım olarak düşünülmelidir. Zira, bilgisayarların toplum ve endüstrideki eğitim açığının kapatılmasında çok büyük rolü olmakta, bilim ve teknolojinin gelişmesi yönünden de önemli düzeyde katkıları bulunmaktadır.” (Tekeli,1994:51) Özellikle batılı toplumlarda bilgisayarların üstlendiği bu görev eğitim kurumlarından aile yaşamına, iletişim araçlarından fabrika teknolojilerine kadar bir çok alanda etkindir.

“Teknolojinin kullanımının yarattığı makine ve fabrika sistemi, dolayısıyla sanayi devrimi ve buna bağlı ortaya çıkan sanayi toplumlarının, işlediği bilgi günümüzde anlamlı tek kaynaktır. Teknolojik gelişmenin ve özellikle bilgisayar

teknolojisinin gelişmesinin altındaki temel faktör, bilginin bir beceri aracı olmaktan çıkıp bilgiye uygulanmasıdır.” (Nair,1997:103) 20. yüzyılda kas gücünü fabrikalarda kullanarak “kar” amacı güden sermaye, şimdilerde yatırımını robot teknolojisine yöneltmekte, en küçükten en büyüğüne kadar tüm hesaplamalarını bilgisayarların şaşmaz işlemlerine bırakmaktadır.

Bu süreci kullanacak ve değerlendirecek insan tipinin de değişeceğini vurgulamak gerekir. Sanayi toplumlarının gelişme çizgisine paralel Homo Economicus (Ekonomik İnsan) olarak adlandırılmaktaydı. Sanayi toplumlarında ve sanayileşme süreci yaşayan toplumsal yapılarda gördüğümüz bir insan tipi .. (Nair, 1998:103) “Ekonomik insan tabiriyle, bütün davranış ve düşüncelerini iktisadi menfaatlerine göre düzenleyen bir insan tipi kastedilmektedir. Bu insan tipi, hayatı sadece “üretmek” ve “tüketmek” fiillerinden ibaret gören, bunun dışında hiçbir ahlaki değer kaygısı taşımayan bir insan tipidir.” (Sezal, 1991:66) Hizmetler sektörü içinde 21. yüzyıl bilgi toplumlarının bireyi Beyaz yakalı işçi olarak adlandırılmaktadır. “Homo digitalis” (Nutku, 2000:18) bu süreçte bir başka adlandırma olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak beyaz yakalı işçilerin temel özelliği kendini geliştirmiş, eğitilmiş ve öğretilmiş, yaşamlarının her döneminde öğrenmeye ve bilgi donanımına sahip olmaya eğilimli, öğrendiklerini pratik yönelimlere dönüştüren, birey olma kimliğini tam anlamıyla kazanmış, yaşadıkları toplumun değişim çizgilerini geleceğe dönük çıkarsamalarla algılayıp anlayabilen, teknolojik ilerlemenin boyutlarını bilinçli bir biçimde kavrayabilen, geleneksel sınırlayıcılıklardan sıyrılmayı bilmiş, planlama-programlama yetilerine ve mümkün olanın ilerisinde yeterliliğe sahip, ekonomik gücünü beyinsel üretimiyle kazanan, yaşadıkları toplumun dinamiklerini, sosyal yapısını iyi bilen ve aynı zamanda birey olarak kendi dinlencelerine gereken en fazla zamanı ayırabilen tipte bireyler olmalarıdır. Onlar profesyonel birey, profesyonel üretici, profesyonel donanımcıdır, profesyonel izleyici ve yorumlayıcıdır ve bu durumun bilincindedirler. Bilgisayar teknolojilerine hükmeden ve onları yönlendiren, kullanan bu insan tipi, 1997 yılından bu yana vurguladığım üzere, Teknolojik İnsan (Homo Technologicus) olarak adlandırılabilir.

Günümüzde A.B.D., Japonya, İngiltere gibi ulusların Bilgi Toplumu'na yakın görünmelerinin (-Ki bazı araştırmacılar Bilgi Toplumu sürecinin başladığını iddia etmektedirler) nedeni de bu noktada gizlidir. Örneğin, sektörel bazda Amerika Birleşik Devletleri'nin rakamlarına baktığımızda bu ifadelerimizin doğrulandığı ortaya çıkacaktır:

SEKTÖRLER	1700	1800	1900	1988	1995
	%	%	%	%	%
TARIM	70	65	40	3	3
ÜRETİM	10	15	40	26	15
HİZMET	15	15	15	15	15
BİLGİ	5	5	5	56	67
TOPLAM	100	100	100	100	100

Tarım sektöründeki çalışan sayısı hızla düşerken bilgi ve enformasyon alanında ki çalışanların sayısı artmaktadır. Hizmet sektöründeki çalışan sayısı aynı kalırken üretim sektöründeki çalışanların azaldığı gözlenmektedir. (Fındıkçı,1996:52) Dolayısıyla, bu tablo ne bir tarım toplumunun, nede bir sanayi toplumunun göstergesidir. Özellikle 1980'li yıllar sonrasında bilgi ile doğrudan bağlantılı işlerde çalışanların sayısında ve merkezi bir rol oynamasında belirgin bir artış gözlenmektedir.

Günümüzde tüm kurum ve kurallarıyla bir “bilgi toplumu” örneği vermek olası değildir. Fakat bu sürecin özellikle gelişmiş sanayi toplumları gerçeğinde hızla işlediği söylenebilir. 2. ve 3. Dünya ülkelerinin bu süreç içindeki yeri ise başlı başına bir araştırma konusudur.

Bilgi birikimle çoğaldığına göre, teknolojinin çok daha ileri boyutlara ulaşması kaçınılmazdır. Bilgi, teknolojik anlamda yükselen değer olarak 21. yüzyılın belirleyicisi olacaktır.(Nair,1997:32)

Kaynakça

- DRUCKER Peter, Kapitalist Ötesi Toplum, (Çev: B. Çorakçı), İnkılap Kitabevi, 1994, İstanbul.
- ERKAN Hüsni, Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1994, İstanbul.
- FINDIKÇI İlhami, Bilgi Toplumunda Yöneticilerde Kendini Geliştirme, Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları, 1996, İstanbul.
- FUKUYAMA Francis Tarihin Sonu ve Son İnsan, (Çev: Z. Dicleli) Simavi Yayınları, 1993, İstanbul.
- FRIEDMAN Jonathan, “Küresel Sistem, Küreselleşme ve Modernitenin Parametreleri”, Postmodernizm ve İslam Küreselleşme ve Oryantalizm, (Der: A. Topçuoğlu- Y. Aktay), Vadi Yayınları, Eylül 1996, Ankara.
- FRANKEL Boris, Sanayi Sonrası Ütopyaalar, (Çev: K. Durand), Ayrıntı Yayınları, 1991, İstanbul.
- GİDDENS Anthony, Modernliğin Sonuçları, (Çev: E. Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, Nisan 1994, İstanbul.
- GÜVENÇ Bozkurt, “Sosyal ve Kültürel Değişme”, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1976, Ankara.
- HELLER Agnes FEHER Ference, Postmodern Politik Durum, (Çev: Ş. Arğın- O. Akınhay), Öteki Yayınevi, 1993, Ankara.
- JEANNIERE Abel, Modernite Nedir?, Modernite Versus Postmodernite, (Der: M. Küçük), Vadi/Toplum Yayınları, Nisan 1993, Ankara.
- KENNDY Paul, Yirmibirinci Yüzyıla Hazırlanırken, (Çev: F. Üçcan), Türkiye İş Bankası Yayınları, Ocak 1995, İstanbul.

- KONGAR Emre, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği”, Remzi Kitabevi, 1981, İstanbul.
- KURTKAN Amiran, Genel Sosyoloji, Divan Yayınları, 1982, İstanbul.
- LUKACS John, Yirminci Yüzyılın ve Modern Çağın Sonu, (Çev: M. Harmancı), Yeniüzyıl Tarih Dizisi, Bilgin Yayıncılık, 1995, İstanbul.
- LYOTARD Jean-François, Postmodern Durum, (Çev: A. Çiğdem), Ara Yayınları, Temmuz 1990, İstanbul
- KOCACIK Faruk, Toplum Bilim Ders Notları, (2. baskı) Cumhuriyet Üniversitesi, Yayınları, No:84, Mart 2000, Sivas.
- KUMAR Krishan, Prophecy and Progress, Harmondsworth: Penguin, 1978.
- ÖZKALP Enver, Sosyolojiye Giriş, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1990, Eskişehir.
- MAİLLET Jean, 18. Yüzyıldan Bugüne İktisadi Olayların Evrimi, (Çev: E. Tokdemir), Remzi Kitabevi, 1983, İstanbul.
- MURPHY John W., Postmodern Toplumsal Analiz ve Postmodern Eleştiri”, (Çev: H.Arslan), Eti Yayınları, Mayıs 1995, İstanbul.
- NAİR Güney, “Değişim, 21. yüzyıl ve Homo Technologicus” Bilişim Kültürü Dergisi, TBD Yay. Sayı:67, Yaz-Güz 1997, Ankara.
- NAİR Güney GÜLDİKEN Nevzat, 21. Yüzyıla Dönük Sosyolojik Yaklaşımlar, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:19, Cumhuriyet Üniversitesi, Haziran 1997, Sivas.
- NAİR Güney, “Homo Technologicus’un Ortaya Çıkış Süreci ve Teknolojik Dinamizm”, Bilişim Teknolojileri Işığında Eğitim Konferansı ve Sergisi, Bildiri Kitabı, ODTÜ, 1998, Ankara
- NAİSBİTT JohnABURDENE Patricia, Megatrends 2000 Büyük Yönelimler, (Çev: E. Güven), Form Yayınları, 1990, İstanbul
- NUTKU Uluğ, “Geleceğin Sırtındaki Geçmiş”, Bilim ve Ütopya Dergisi, Sayı:79, Ocak 2001, İstanbul
- ROBERTSON Roland, Globalization. Social Theory and Global Culture, 1992, London.
- SAĞ Vahap, “Toplumsal Değişme ve Eğitim”, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:14, Cumhuriyet Üniversitesi, Yayınları, Ekim 1991, Sivas.
- SARUP M., Post –Yapısalcılık ve Postmodernizm (Çev: A. Güçlü), Ark Yayınevi, 1995, Ankara.
- SEZAL İhsan, Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991
- TEKELİ Hasan, “Bilgi Çağı”, Simavi Yayınları, 1996, İstanbul.